

ДИНАМІКА УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Іванов Максим Сергійович¹

У статті аналізується сучасний стан і загальна динаміка українсько-словацьких відносин, починаючи з 2014 р., зокрема, крізь призму виникнення нових загроз національній безпеці України. Проблематика розвитку міждержавних відносин, і зі Словацькою Республікою також, для України з огляду на події 2014 р. є надзвичайно актуальною в контексті захисту власних національних інтересів. Головною цінністю, яка сприяє формуванню й розвитку відносин між обома незалежними державами і суверенними народами протягом останніх десятиліть, залишається ідея добросусідства України та Словацької Республіки як держав-сусідів першого порядку. Сучасне українсько-словацьке співробітництво характеризується не лише спільністю історичної долі у зв'язку із тим, що обидві країни свого часу перебували в складі набагато більших федеративних утворень (ЧССР та СРСР), а й важливим стратегічним інтересом. Виходячи з того, що обидві держави є сусідами першого порядку, автор розглядає стан інституційного забезпечення співробітництва, а також тип міждержавних відносин, які згідно з гіпотезою є побудованими за принципом системи взаємодії в напрямі реалізації спільних стратегічних завдань. Основою цінністю і ключовим фактором збереження добрих відносин між Україною та Словацькою Республікою на сьогодні є зміцнення стабільності та безпеки в регіоні Центральної та Східної Європи, особливо в контексті появи нових безпекових загроз і геополітичного напруження у світі. Спільність кордону, пошкваллення енергетичних та політичних відносин, відсутність серйозних суперечностей на зовнішньополітичному порядку денному, підтримка Словацькою Республікою внутрішньополітичних якісних перетворень у нашій країні – усе це робить актуальним аналіз та прогнозування динаміки українсько-словацьких міждержавних відносин на сучасному етапі.

Ключові слова: Словацька Республіка, національна безпека, національні інтереси України, зовнішня політика, українсько-словацькі відносини.

Ivanov Maksym

DYNAMICS OF THE UKRAINE-SLOVAK INTERGOVERNMENTAL RELATIONS AT THE MODERN STAGE

The article analyzes the current state and general dynamics of Ukrainian-Slovak relations starting from 2014, in particular, due to the prism of new threats to the national security of Ukraine. The issue of development of interstate relations for Ukraine in view of the events of 2014 is extremely relevant in the context of protecting Ukraine's national interests. The idea of good-neighborliness of Ukraine and the Slovak Republic as the first-level neighbors remains the main value that contributes to the formation and development of relations between this independent states and sovereign peoples over the last decades. Modern Ukrainian-Slovak cooperation is characterized not only by the commonality of the historical destiny due to the fact that insulting countries once were the parts of much larger federations (Czechoslovakia and the USSR), but also by an important strategic interest, based first of all on the fact that those states

¹ Науковий керівник – С. І. Мітряєва, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, радник при дирекції Національного інституту стратегічних досліджень.

are neighbors of the first level. In this regard, the author considers the state of institutional support for cooperation, as well as the type of interstate relations, which according to the hypothesis is built on the principle of an interaction in the direction of implementing common strategic objectives. The fundamental value and key factor in maintaining of good relations between Ukraine and the Slovak Republic is to strengthen stability and security in the region of Central and Eastern Europe, especially in the context of the emergence of new security threats and geopolitical tensions in the world. The commonality of the border, the revival of energy and political relations, the absence of serious contradictions on the foreign agenda and the support of the Slovak Republic of domestic reforms in Ukraine makes it relevant to analyze and forecast the dynamics of Ukrainian-Slovak intergovernmental relations at the present stage.

Keywords: Slovak Republic, national security, national interests of Ukraine, foreign policy, Ukrainian-Slovak relations.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблематика розвитку міждержавних відносин для України з огляду на події 2014 р. є надзвичайно актуальною в контексті захисту національних інтересів держави. Основною цінністю, яка сприяє формуванню й розвитку відносин між незалежними державами – Україною та Словацькою Республікою – і суверенними народами протягом останніх десятиліть, залишається ідея добросусідства між обома країнами як державами-сусідами першого порядку. Фактор збереження добрих відносин між Україною та Словацькою Республікою на сьогодні впливає на зміцнення стабільності та безпеки в регіоні Центральної та Східної Європи, особливо в контексті появи нових безпекових загроз та геополітичного напруження у світі. Спільний кордон, поживалення енергетичних і політичних відносин, відсутність серйозних суперечностей на зовнішньополітичному порядку денному, підтримка Словацькою Республікою внутрішньополітичних якісних перетворень в Україні – усе це робить актуальним аналіз та прогнозування динаміки українсько-словацьких міждержавних відносин на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання означеної проблеми. Динаміку українсько-словацьких відносин у різний час досліджували С. Віднянський [1], С. Мітряєва [2], Т. Сергієнко [3], А. Дулеба [4]. Ця тематика також активно висвітлювалася в публікаціях науковців Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД), Інституту євроінтеграційних досліджень Ужгородського національного університету, а також у працях окремих дослідників. Зокрема, завідувач відділу всесвітньої історії та міжнародних відносин НАН України, доктор історичних наук, професор С. Віднянський вважає, що «виходячи із

спільності національно-державних інтересів двох наших держав щодо інтеграції в об'єднану Європу та поглиблення добросусідських відносин, доцільною представляється розробка стратегічної концепції і довгострокового плану співробітництва України і Словацької Республіки в нових геополітичних умовах» [1]. Ця теза, вважаємо, і досі є актуальною.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Значна частина матеріалу, що стосується українсько-словацьких міждержавних відносин, датована в період між початком 2000-х та 2013 р. З огляду на важливість українсько-словацьких міждержавних відносин на сучасному етапі вважаємо за доцільне зробити короткий аналіз їх стану з 2014 р. й донині.

Постановка мети і завдання. Метою статті є напрацювання аналітичного матеріалу та вироблення прогнозу щодо динаміки українсько-словацьких міждержавних відносин у період з 2014 р. до сьогоднішнього часу.

Для виконання мети сформовано низку завдань:

- 1) дослідити стан відносин між обома країнами в контексті «стратегічне партнерство – інституційне забезпечення» упродовж означеного періоду;
- 2) зробити прогноз щодо подальшого стану й розвитку цих відносин;
- 3) напрацювати рекомендації, котрі могли б якісно позначитися на динаміці міждержавних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Для більш чіткої конкретизації результатів аналізу пропонуємо визначити категорії

забезпечення українсько-словацької співпраці, що будуть аналізуватися.

Операційні категорії:

- візити та зустрічі офіційних осіб;
- заяви та позиція офіційних осіб.

Інституційні категорії:

- міжпарламентські групи співпраці;
- рівень політико-економічного співробітництва;
- рівень транскордонної співпраці.

У цьому контексті пропонується провести аналіз на двох рівнях: 1) стратегічне партнерство (аналіз кількісно-якісної взаємодії); 2) інституційне забезпечення (наявний і потенційний аналіз ресурсів, що забезпечують цю взаємодію).

Операційні категорії забезпечення українсько-словацької співпраці. В сучасному українсько-словацькому сусідстві вбачаємо не лише спільність історичної долі, адже обидні країни колись були частинами набагато більших федеративних утворень (ЧССР та СРСР), а й важливий стратегічний інтерес, зумовлений тим, що обидві держави є сусідами першого порядку. Українсько-словацьке співробітництво, що значно активізувалося після подій 2014 р. через потреби вирішення ключових питань Європейського порядку денного, зокрема питання енергетичної безпеки України та Європи, на нашу думку, претендує на відносини стратегічного значення у регіоні Центрально-Східної Європи. Адже відсутність конфліктогенних чинників між країнами в політичному порядку денному (що, на жаль, присутнє в польсько-українському та угорсько-українському порядку денному та характеризується зростанням радикальних і націоналістичних тез щодо України загалом та суперечливих моментів сучасної співпраці та історичного минулого), а також взаємовигідне співробітництво та повне сприяння Словаччини в питаннях щодо енергетичної незалежності України, підтримки її економічних реформ та сприяння у вирішенні політичних проблем на високому рівні дає змогу характеризувати Словаччину як надійного партнера, що претендує на роль «адвоката» України в Європі.

Аналізуючи фактор поживлення двосторонніх відносин на стратегічному рівні, зазначимо, що за період 2014–2017 рр. інтерес Словачької Республіки до України був набагато більшим, ніж

за період 2010–2014 рр., коли українські високопосадовці частіше відвідували Братиславу, аніж словацькі – Київ [5]. Зокрема, за цей період було здійснено шість офіційних візитів Міністра закордонних справ Словаччини пана Мірослава Лайчака до України, проведено дві спільні зустрічі міністрів закордонних справ на рівні глав зовнішньополітичних відомств ЄС та Східного партнерства й у межах 53-ї Мюнхенської безпекової конференції. Це уможливило налагодження ефективного діалогу, і в питаннях щодо енергетичної співпраці включно, а також донесення позиції української сторони стосовно незаконної анексії Криму й ролі Російської Федерації в конфлікті на Донбасі та прийняття відповідних рішень міжнародною спільнотою щодо інструментарію та механізмів врегулювання цих питань [5].

Констатуємо значне поживлення та зростання інтересу з боку Словачької Республіки до України. Так, у 2015 р., вперше після 2009 р., до Києва було здійснено візит на рівні прем'єр-міністра Словаччини, у тому ж 2015-му – візит очільника Уряду України – до Братислави. Понад те, після 2010 р. вперше відбувся офіційний візит словацького президента до України. Ця подія сталась у 2015 р. у відповідь на візит Президента України, що проходив у 2014 р. Крім того, в 2017 р. проведено спільну зустріч у рамках участі в 71-й сесії Генеральної асамблеї ООН у м. Нью-Йорку (США), де було досягнуто домовленостей зміцнити взаємодію у питаннях встановлення спільного прикордонного та митного контролю на державному кордоні між обома країнами для посилення ефективності боротьби із нелегальною міграцією та контрабандою. Також висловлено позиції щодо Закону України «Про освіту», проголосованого Верховною Радою України у вересні 2017 р., що стало ефективним запобіжником у виникненні конфліктних питань, як було з Угорщиною [5].

Варто констатувати, що в 2017 р. саме на українсько-словацькому кордоні президенти обох держав взяли участь у символічній церемонії початку дії безвізового режиму з державами Шенгенської угоди для громадян України [5]. Словаччина стала гарантом енергетичної безпеки України, забезпечивши через свою територію т. зв. «малий реверс» газу через газопровід «Вояни – Ужгород», що дало змогу значно зменшити залежність України від прямих поставок російського газу [6].

Аналізуючи заяви словацьких високопосадовців щодо України, варто в першу чергу зазначити

політичне значення візиту словацької урядової делегації на чолі з прем'єр-міністром Робертом Фіцо до України в лютому 2015 р. Цей візит здійснено на фоні значного погіршення ситуації на сході України. Під час візиту була досягнута домовленість щодо подальшої підтримки територіальної цілісності України та допомоги в забезпеченні миру. Високий гість підтвердив намір Словаччини лобіювати інтереси України в процесі її інтеграції до ЄС та НАТО, а також захищати інтереси сусідньої країни в ОБСЄ згідно із нормами міжнародного права. Р. Фіцо також засвідчив намір Словаччини підтримувати Україну на Саміті в Ризі у 2016 р. щодо перспектив надання безвізового режиму, а також щодо визнання європейських перспектив України. Очільник словацького уряду проголосив намір не тільки підтримувати європейські прагнення України, а й допомагати в імplementації Угоди про асоціацію [7].

Словаччина була однією із перших серед найближчих сусідів, хто ратифікував Угоду. Сталося це у вересні-жовтні 2014 р. (Польща ратифікувала цю Угоду в листопаді-грудні 2014 – березні 2015 рр.; Угорщина – у листопаді-грудні 2014 р.; Румунія – у липні 2014 р.). Словаччина виступає послідовним партнером України в енергетичній співпраці, співробітництві в галузі реалізації спільних грантових проектів (у т. ч. за допомогою Норвезького фінансового механізму), бере участь в охороні державного кордону, культурній, транскордонній, гуманітарній співпраці (матеріально-технічне забезпечення військових, надання медпрепаратів, допомога в оздоровленні українських військовослужбовців; загальна сума проектів – 800 тис. євро) та є активним фасилітатором у цих сферах, що було підтверджено за останні роки успішною реалізацією більшості спільних проектів співпраці з боку Словаччини [8].

Також можемо констатувати вагому роль Словаччини у впровадженні реформ в Україні після подій 2014 р. – створено неформальну групу «словацьких радників» в українському Уряді, куди ввійшли, зокрема, і колишні урядовці, як-от Мікулаш Дзурінда та Іван Міклош, який є співголовою міжнародної групи радників [9].

Інституційні категорії забезпечення українсько-словацької співпраці характеризуватимемо за окремими рівнями, зазначеними вище.

Міжпарламентські групи співпраці. Співпраця на міжпарламентському рівні забезпечується

Депутатською групою Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків зі Словацькою Республікою і т. зв. «*Skupinoupriatel'stva s Ukrajinou*» (Групою дружби з Україною Народної Ради Словаччини), яка, зокрема, в особі голови групи Мікулаша Крайковича проявляє інтерес до налагодження дієвих механізмів співпраці з Україною [10].

На жаль, співпраця на рівні глав парламентів обох країн залишається «на паузі» – останній візит спікера Словацького парламенту до Києва відбувся в 2013 р., українського – взагалі у 2007 р., тому питання активізації рівня міжпарламентського співробітництва на високому рівні залишається актуальним [5].

Рівень політико-економічного співробітництва. Українсько-словацька співпраця базується на таких допоміжних інституціях, як Українсько-словацька міжурядова комісія з питань транскордонного співробітництва, засідання якої проходять щороку на території України та Словаччини, зокрема, останнє відбулось у листопаді 2017 р. на Шираві. Діє Українсько-словацька змішана комісія з питань економічного, промислового і науково-технічного співробітництва. Однак її засідання не проводились із 2012 р. Відновлення роботи цієї комісії планується на 2018 р. за результатами зустрічі Роберта Фіцо та Петра Порошенка в Брюсселі, що підкреслює стратегічний намір посилювати економічну складову двосторонньої співпраці, зокрема продовжити транспортування газу через Словаччину до України [11]. Також у цьому контексті діє Українсько-словацька комісія з питань національних меншин, освіти і культури, останнє засідання якої відбулось у березні 2017 р. у м. Братиславі.

За ініціативи Національного інституту стратегічних досліджень та Словацької асоціації зовнішньої політики з 2015 р. започатковано проведення Словацько-Українського Форуму. Форум слугує платформою для регулярних двосторонніх консультацій з актуальних питань словацько-українських відносин за участю представників органів державної влади, експертного середовища, громадських організацій та бізнес-спільнот обох країн. Сесії Форуму проводяться один раз на рік по чергово в Україні та Словаччині та є досить дієвою платформою публічної дипломатії у словацько-українських відносинах, адже за результатами засідань розробляються рекомендації для урядів Словаччини та України щодо актуальних питань співробітництва [12].

Деякі експерти характеризують відносини як т. зв. «медовий місяць» [13], особливо в частині виконання політичних домовленостей на високому рівні. Так, проект щодо диверсифікації поставок газу в Україну, або т. зв. «малий реверс», що був реалізований за повної підтримки словацького уряду і став значним досягненням Уряду України на шляху зменшення енергетичної залежності від Росії, є не лише політичним проектом. Від цього проекту Україна виграла політично, а Словаччина – економічно, зробивши його рентабельним. Спільним інтересом України та Словаччини є продовження транзиту російського газу в Західну Європу, що змушує дві країни виступати єдиним фронтом проти планів «Газпрому» переорієнтувати транзит газу в «Північний потік-2» [13].

Крім того, у рамках співробітництва між Україною та Вишеградською четвіркою Словаччина взяла під свій патронат співпрацю у сфері енергоефективності [14]. За сприяння проекту міжнародної технічної допомоги *SlovakAid* та Вишеградського фонду реалізується проект, який має на меті сприяти обміну досвідом між Словаччиною та Україною у сфері реформування енергетичного сектору, зокрема енергоефективності та відновлюваних видів енергії, імплементації законодавства і програм ЄС [14], а також ознайомлення з кращими практиками на місцях, наприклад, у вигляді Ярмарку успішних словацьких проектів у сфері енергоефективності та тренінгів для українських держслужбовців [13]. Після модернізації газогону «Вояни – Ужгород» його потужність із 1 березня 2015 р. становила 40 млн кубометрів на добу (або 14,5 млрд кубометрів у рік) [13].

Економічною та інвестиційною платформою є економічний Українсько-Словацький бізнесфорум, уперше проведений у 2016 р. в м. Кошице за ініціативи Американської торгової палати в партнерстві зі Словацько-Українською торговою палатою у рамках Днів України в Словаччині [15].

Офіційна Україна на території Словацької Республіки представлена на рівні Посольства України в Братиславі. Існує також Почесне консульство України у Вранові-над-Топльою. До 2014 р. функціонувало також Генеральне консульство у Пряшеві. Проте воно було ліквідоване, а його функції передані до Посольства в Братиславі. Це мало контрверсійні наслідки. Адже консульська установа, діяльність якої було припинено, перебувала на близькій відстані до українського кордону, що, у свою чергу,

вочевидь ускладнило процес консульського обслуговування українських громадян, які потрапили у скрутне становище на кордоні чи прикордонних територіях, а також слугує перешкодою до інтенсивного українсько-словацького співробітництва, про що зазначали словацькі високопосадовці в Києві [10].

Офіційна Словаччина представлена на рівні Посольства Словацької Республіки у Києві. Існує також Генеральне консульство в м. Ужгороді, Почесні консульства у Великому Березному та Одесі. Про діяльність Почесного консульства в Донецьку наразі нічого не відомо, оскільки через бойові дії на сході України відсутні офіційні повідомлення з боку Словаччини щодо його роботи.

На жаль, у зв'язку з оптимізацією державних коштів у зовнішньополітичному відомстві України з 2014 р. вітчизняне МЗС було змушене ліквідувати деякі дипломатичні та консульські установи України за кордоном, що торкнулось і Словаччини, зокрема було закрито Генеральне консульство у Пряшеві [16].

Нині спостерігається певна диспропорція в дипломатичних зв'язках між країнами – переваги на боці дипломатичного представництва Словаччини в Україні, що може опосередковано підтверджувати інтерес Словаччини у розвитку та підтримці відносин з Україною. На території нашої країни працюють такі словацькі дипломатичні установи: одне посольство, одне генеральне консульство, два почесні консульства, натомість на території Словаччини діють одне українське посольство та одне почесне консульство. Відновлення діяльності генерального консульства у Пряшеві, а також активізація співробітництва на рівні посольства у сфері енергетичних питань могло би стати ключем до покращення дипломатичних зв'язків обох країн та слугувало б позитивним сигналом Братиславі до готовності підтримувати й розвивати таке співробітництво [10].

Рівень транскордонної співпраці. Транскордонна співпраця України та Словаччини на сьогодні є однією з найбільш динамічних серед аналогічних сфер співпраці з іншими західними країнами-сусідами. На словацько-українському кордоні (після перерви з 2014 р. з огляду на внутрішньополітичну ситуацію в Україні) щорічно проводяться Дні добросусідства. Між Закарпатською областю та Кошицьким і Пряшівським самоврядними краями укладено договори про співпрацю [17]. Фактично транскордонна

співпраця – єдина ланка між Україною та Словаччиною, передусім у галузі культури та економіки, а також у рамках реалізації спільних грантових транскордонних програм, кількість яких за останні чотири роки значно зросла у зв'язку із збільшенням фінансування з боку європейських інституцій та фінансування з боку Програми грантів Норвегії. За інформацією Посольства в Братиславі, на міжрегіональному рівні укладено близько 50 угод про співпрацю, партнерськими відносинами зв'язані 15 міст обох країн, у т. ч. і столиці – Київ та Братислава [17]. Крім того, встановлено контакти на рівні місцевих органів влади між усіма 8 краями Словаччини та 10 областями України шляхом підписання відповідних документів [17]. При цьому процес розширення та поглиблення міжрегіональних зв'язків постійно триває. У сфері транскордонного співробітництва важливим досягненням було внесення змін у 2011 р. в Угоду про місцевий прикордонний рух, наслідком чого стало введення безкоштовного порядку оформлення дозволів, а також збільшення термінів перебування громадян у прикордонних зонах із 30 до 90 днів [10].

ВИСНОВКИ

Як випливає з дослідження, українсько-словацька співпраця з 2014 р. значно активізувалася, йдеться передусім про сфери політичного та економічного співробітництва. Насамперед це стосується енергетичних питань, що становить на сьогодні основу співпраці обох країн та є ключовим пунктом на порядку денному, зокрема у зв'язку із транзитним статусом обох країн та ключовою роллю у енергетичній безпеці Європи, у т. ч. у зв'язку із планами Росії щодо будівництва «Північного потоку-2».

Залишається актуальним питання співпраці на рівні парламентів обох країн, адже саме парламент як вищий орган законодавчої влади може дати значний імпульс у розвитку та подальшій підтримці всіх процесів, пов'язаних із розширенням словацько-української співпраці. Фактично, виходячи зі значного зростання інтересу Словаччини до України впродовж останніх років, а також відсутності між країнами

значних суперечностей, наприклад, як конфлікт між Польщею та Україною щодо питань історичної пам'яті або загострення відносин з Угорщиною та Румунією на ґрунті Закону «Про освіту», Словаччина в перспективі претендує на політичну роль адвоката України у Європі з огляду на свій зростаючий політичний та економічний вплив у європейських та світових структурах. Саме Словаччина може стати ключем України до глибшої інтеграції до європейських та євроатлантичних структур.

Політичне значення такого співробітництва вже є доконаним фактом. Збереження й розвиток добросусідських відносин між обома країнами є запорукою більш ефективної та більш розвинутої держави Україна, а для Словаччини – це можливість отримання неформального політичного лідерства й можливості впливу на процеси на зовнішньополітичному порядку денному як у регіоні Центральної та Південно-Східної Європи, так і в європейських структурах. На жаль, у цьому контексті спостерігається відсутність паритетності у взаємному співробітництві: якщо з боку Словаччини інтерес є очевидним, то Україна проявляє досить пасивну позицію сторони, яка «не фасилітує, а отримує», що в жодному разі не сприяє динамічному розвитку цих відносин.

Тому активізація українсько-словацьких відносин на всіх рівнях є для нашої держави життєво важливим як щодо впровадження внутрішніх реформ, так і стосовно процесів європейської та євроатлантичної інтеграції. Проголошення Року Словаччини в Україні та затвердження Кабінетом Міністрів України заходів у зв'язку з цим, що мають на меті практичне поглиблення взаємної співпраці у ключових сферах, могло б бути дієвим меседжем щодо бажання вивести ці відносини на більш якісний рівень.

Перспективи подальших досліджень. Питання українсько-словацького співробітництва після 2014 р. є мало дослідженим, як у контексті політичного співробітництва, так і в контексті захисту життєво важливих інтересів України в безпековій сфері, зокрема у сферах інформаційної та енергетичної безпеки. Тому вважаємо за доцільне продовжувати наукові розвідки з цієї тематики, у т. ч. з питань, пов'язаних з іміджем України в Словаччині.

Список використаних джерел

1. Віднянський С.В. Українсько-словацькі відносини: здобутки і перспективи [Електронний ресурс] // Наук. вісник Дипломатичної академії України. – 2002. – № 7 (26). – Режим доступу : http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2002_7_26.pdf
2. Мітряєва С.І. Україна – Словаччина: порядок денний взаємовідносин // Україна: безпековий вимір східного сусіда Словаччини / упорядн. Іво Самсон. – Братислава, 2011. – С. 14–18.
3. Сергієнко Т.С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (90-ті роки ХХ – початок ХХІ століть) : монографія / Серія : «Studia Regionalistica», № 6 ; НДІ політичної регіоналістики ; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород : Карпати, 2012. – 274 с.
4. Дулеба А. Словацько-українські відносини після 1991 року // Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України : аналіт. оцінки / НІСД (Закарпат. філ.) ; Фонд ім. Ф. Еберта / ред. В.І. Андрейко. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2003. – 134 с.
5. Політичні відносини між Україною та Словаччиною [Електронний ресурс] / Посольство України в Словацькій Республіці. – 2017. – Режим доступу : <http://slovakia.mfa.gov.ua/ukraine-sk/diplomacy>
6. Президент України провів зустріч із Президентом Словацької Республіки [Електронний ресурс] / Адміністрація Президента України. – 2017. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proviv-zustrichiz-prezidentom-slovackoyi-41814>
7. Slovensko a Ukrajina prehlbuju bilateralne vzťahy [Електронний ресурс] // Парламентський кур'єр. – 2016. – Режим доступу : <http://www.parlamentnykurier.sk/kur238a239-15/3.pdf>
8. Україна та Словаччина зміцнюють транскордонну співпрацю [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – 2017. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250445490>
9. Україні потрібно досягти фіскальної консолідації – колишній міністр фінансів Словаччини [Електронний ресурс] // Кризовий медіа-центр. – 2015. – Режим доступу : <http://uacrisis.org/ua/16252ivan-miklosh>
10. Інтенсивність зв'язків України та Словаччини потребує відновлення Генконсульства України в Пряшеві, – парламентарі Словаччини [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – 2017. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250422531>
11. Президент України зустрівся з Прем'єр-міністром Словацької Республіки [Електронний ресурс] / Адміністрація Президента України. – 2017. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-zustrivsyaz-premyer-ministrom-slovackoyi-44646>
12. В НІСД відбувся III Українсько-Словацький Форум [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2017. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2819/>
13. Воротнюк М. Аудит зовнішньої політики. Словаччина: погляд на Україну крізь російські окуляри. Інститут світової політики [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2016. – Режим доступу : https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/07/14/7051829/view_print/
14. Ukrajinsko-slovensky vzťahy cez prizmu predsedníctva SR v Rade EU [Електронний ресурс] // Парламентський кур'єр. – 2016. – Режим доступу : <http://www.parlamentnykurier.sk/kur250a251-16/6.pdf>
15. Slovensko-ukrajinsky forum 2016 ma podporit ekonomicku spolupracu [Електронний ресурс] // TERAZ Regiynu. – 2016. – Режим доступу : <http://www.teraz.sk/regiony/slovensko-ukrajinskeforum-2016-ma-po/191842-clanok.html>
16. Україна закриває 9 своїх консульств, 4 з них – в країнах ЄС [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2016. – Режим доступу : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2014/11/5/7027484/>
17. Міжрегіональне співробітництво України та Словаччини [Електронний ресурс] / Посольство України в Словаччині. – 2017. – Режим доступу : <http://slovakia.mfa.gov.ua/ukraine-sk/regions>

References

1. Vidnianskyi, S.V. (2002). Ukrainisko-slovatski vidnosyny: zdotky i perspektyvy [Ukrainian-Slovak relations: achievements and prospects]. *Naykovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii – Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine*, 7 (26). irbisnbuv.gov.ua. Retrieved from http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2002_7_26.pdf [in Ukrainian].
2. Mytriaieva, S.I. (2011). Ukraine – Slovachchyna: poriadok denni vzaiemvidnosyn [Ukraine-Slovakia: An Agenda for relations]. In: *Ukraina: bezpekovyi vymir skhidnoho susida Slovachchyny – Ukraine: security dimension of the eastern neighbor of Slovakia*. Bratislava [in Ukrainian].

3. Serhienko, T.S. (2012). Ukrainsko-slovatski vidnosyny: formuvannia systemy mizhderzhavnoho spivrobitnytstva (90-ti roky XX – pochatok XXI stolit) [Ukrainian-Slovak relations: the formation of a system of inter-state cooperation (90s of the XXth – the beginning of the 21st centuries)]. *Studia Regionalistica – Studia Regionalistica*, 6. Uzhhorod: Karpaty [in Ukrainian].
4. Duleba, A. (2003). *Slovatsko-ukrainsky vidnosyny pislia 1991 roku [Slovak-Ukrainian relations after 1991]*. Uzhhorod: Vydavnytstvo V. Padiaka [in Ukrainian].
5. Politychni vidnosyny mizh Ukrainoiu ta Slovachchynoiu [Political relations between Ukraine and Slovakia]. (2017). *slovakia.mfa.gov.ua*. Retrieved from <http://slovakia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-sk/diplomacy> [in Ukrainian].
6. Prezydent Ukrainy proviv zustrich iz Prezydentom Slovatskoi Respubliki [The President of Ukraine met with the President of the Slovak Republic]. (2017). *www.president.gov.ua*. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proviv-zustrichiz-prezidentom-slovackoyi-41814> [in Ukrainian].
7. Slovensko a Ukrajina prehľbuju bilaterálne vzťahy [Slovakia and Ukraine are deepening bilateral relations]. (2016). *www.parlamentnykurier.sk*. Retrieved from <http://www.parlamentnykurier.sk/kur238a239-15/3.pdf> [in Slovak].
8. Ukraina ta Slovachchyna zmitsniuiut transkordonnu spivpratsiu [Ukraine and Slovakia are strengthening their cross-border cooperation]. (2017). *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250445490> [in Ukrainian].
9. Ukraini potribno dosiahty fiskalnoi konsolidatsii – kolyshniy ministr finansiv Slovachchyny [Ukraine needs to achieve fiscal consolidation – former Finance Minister of Slovakia]. (2015). *uacrisis.org*. Retrieved from <http://uacrisis.org/ua/16252ivan-miklosh> [in Ukrainian].
10. Intensyvniat zviazkyv Ukrainy ta Slovachchyny potrebuie vidnovlennia Henkonsulstva Ukrainy v Priashevi. [The intensification of the ties between Ukraine and Slovakia requires the restoration of the Consulate General of Ukraine in Pryashiv]. (2017). *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250422531> [in Ukrainian].
11. Prezydent Ukrainy zustrivsia z Premier-ministrom Slovatskoi Respubliki [The President of Ukraine met with the Prime Minister of the Slovak Republic]. (2017). *www.president.gov.ua*. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-zustrivsyia-zpremyer-ministrom-slovackoyi-44646> [in Ukrainian].
12. V NISD vidbusvia III Ukrainsko-Slovatskyi Forum [The NISS hosted the 3rd Ukrainian-Slovak Forum]. (2017). Kyiv: National institute for strategic studies. *www.niss.gov.ua*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/2819/> [in Ukrainian].
13. Vorotniuk, V. (2016). Audyt zovnishnoi polityky. Slovacchyna: pohliad na Ukrainu kriz rosiiski okuliary. Instytut svitovoi polityky [Foreign Policy Audit. Slovakia: A look at Ukraine through Russian glasses. Institute of World Politics]. *www.eurointegration.com.ua*. Retrieved from https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/07/14/7051829/view_print/ [in Ukrainian].
14. Ukrajinsko-slovensky vzťahy cez prizmu predsednictva SR v Rade EU [Ukrainian-Slovak Relations through the Presidium of the SR Presidency in the EU Council]. (2016). *www.parlamentnykurier.sk*. Retrieved from <http://www.parlamentnykurier.sk/kur250a251-16/6.pdf> [in Slovak].
15. Slovensko-ukrajinsky forum 2016 ma podporit ekonomicku spolupracu [The Slovak-Ukrainian Forum 2016 is supposed to support economic co-operation]. (2016). *www.teraz.sk*. Retrieved from <http://www.teraz.sk/regiony/slovensko-ukrajinskeforum-2016-ma-po/191842-clanok.html> [in Slovak].
16. Ukraina zakryvaie 9 svoikh konsulstv, 4 z nykh – v krainakh YeS [Ukraine closes 9 of its consulates, 4 of them – in EU countries]. (2016). *www.eurointegration.com.ua*. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2014/11/5/7027484/> [in Ukrainian].
17. Mizhrehionalne spivrobitnytstvo Ukrainy ta Slovachchyny [Interregional cooperation between Ukraine and Slovakia]. (2017). *slovakia.mfa.gov.ua*. Retrieved from <http://slovakia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-sk/regions> [in Ukrainian].